

Şanlıurfa'nın Köy İlkokulunda Görsel Öyküyle Empati Becerisini Geliştirmek: Bir Eylem Araştırması*

Improving Empathy Skills with Visual Story at Şanlıurfa's Village Primary School: An Action Research

Tuğba DOĞANAY**

Yücel KABAPINAR***

Elif SARICAN****

Öz

İnsanların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmak için bazı iletişim becerilerine sahip olması gerekmektedir. Bu iletişim becerilerinden biri olan empati becerisi 2005 yılı itibarıyla öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken bir beceri olarak yer almaktadır. Hayat Bilgisi öğretim programında da yer alan ve çeşitli yöntem ve tekniklerle öğrencilere kazandırılmaya çalışılan empati becerisi için yeni bir yöntem olarak “Görsel Öykü” yöntemi geliştirilmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırmanın amacı, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde görsel öyküler aracılığıyla bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve öğretim sürecinin empati becerisi üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma nitel bir araştırma olup eylem araştırması desenine sahiptir. Araştırma 10 kız 6 erkekten oluşan 16 kişilik çalışma grubuyla bir köy okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ön algı anketi, son algı anketi, görsel öykü çalışma yapıtları, ders video kayıt dokümanları, yarı yapılandırılmış görüşme formu, öğrenci günlüğü ve araştırmacı günlüğü veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Ön-son algı anketinden, öğrenci-araştırmacı günlüklerinden, ders video kayıtlarından, yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile görsel öykü çalışma

* Bu araştırma Prof. Dr. Yücel Kabapınar ve Dr. Elif Sarıcan danışmanlığında Tuğba DOĞANAY tarafından hazırlanan “Hayat Bilgisi Derslerinde Görsel Öyküler Aracılığıyla Empatiyi Geliştirmek: Bir Eylem Araştırması” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiş olup, 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu’nda (USOS 2018) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** (Sorumlu Yazar) Öğretmen, MEB, E-posta: tgbadgny@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-7722-1392

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD, E-posta: ykabapinar@marmara.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-6039-0096

**** Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD, E-posta: esarican@marmara.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-0264-3950

yapraklarından elde edilen veriler rubrik (derecelendirme ölçeği) ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin empati kavramına ilişkin algılarında olumlu yönde bir değişikliğin olduğu görülmüştür. Öğrencilerin görsel öyküler ile oluşturulan öğretim sürecinde derslerde aktif yer alarak, nitelikli ürünler çıkarabildikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Empati, görsel öykü, Hayat Bilgisi dersi

Abstract

Individuals need to have certain communication skills to healthily communicate with one another. As of 2005, the curriculum in Turkey has attempted to have students acquire empathy as one of these communication skills. Learning through visual storytelling has been implemented using the various methods and techniques included in the life studies education program. The aims of this research are to analyze the visual stories in the 3rd-grade Life Studies Course, to plan a research process, to implement teaching, and to investigate its impact on the skills of empathy. This qualitative research has been designed as an action research. The research was carried out at a village school with a study group of 16 students (10 females, 6 males). The study uses pre – and post-perception questionnaires, a visual story worksheet (grading scale), course transcriptions, a semi-structured interview form, student diaries, and research diary as data collection tools. The descriptive analysis method has been used to analyze the data obtained from these data collection tools. The research was able to observe certain improvements in the students' perceptions of the concept of empathy. The students were also observed to be able to create homework by actively participating in the lessons to deepen the visual stories.

Keywords: Empathy, visual story, life studies course

Summary

Introduction

As a communication skill, the ability to empathize helps fulfill individuals' need to be noticed and understood. This need is seen to emerge when individuals begin to socialize. Following the family environment, primary school is when individuals socialize alongside others, thus leading to the need to acquire this ability. This need means that the class environment and course materials should be suitable for having primary school students learn to empathize. In the 21st century in particular when visualization has gained importance in every field, empathy is also widely included in course books. When investigating the 2005 Curriculum, various skills various skills are proven able to be acquired through visual reading. Visual reading involves visual literacy and can be regarded as the ability to comprehend and interpret the message being conveyed (Sağlamgöncü, 2016). Thus, an individual has a chance to read and interpret visuals as well as investigate the same idea in different ways (Köksal, Temur, & Akçam, 2006). Individuals are able to comprehend and interpret visuals by means of visual reading while expressing their emotions and opinions through visual presentations (i.e., pictures, graphs, figures). This communication pattern shaped by visual reading and visual presentation has brought about the idea of using visuals in primary school to have students acquire the ability to empathize. The concept of visual story occurs in teaching process that are planned

and implemented using visuals. During primary school, visual stimulants are more remarkable and effective compared to written materials. Therefore, the present study prefers the novel teaching technique known as visual storytelling and develops it to improve the techniques for having students acquire the ability to empathize by using photographs. Visual storytelling is a process of creating a sensible story by arranging various photographs successively. In other words, it refers to converting a social event or situation into a story with photographs. Each visual in those stories is elaborated upon in the teaching process through intellectual, moral, and empathetic questions. This research creates visual stories that can enhance the ability to empathize using various audiovisual stimulants in motion. Within this scope, the purposes of the study are to plan a teaching process using visual stories in the 3rd-grade Life Studies Course, to implement this process, and to investigate its impact on students' ability to empathize. To this end, answers to the following questions have been sought:

1. How effective is the empathy-based visual storytelling teaching process during the class lessons, and how qualified are the course activities?
2. What are the students' and researcher's perspectives and views on the teaching process of visual storytelling?

Method

This study is a qualitative research that uses the action research design. The study employs the method of technical/scientific/collaborative action research method as it aims to plan and implement a novel approach. The underlying goal in this approach is to test a particular intervention based on a prespecified theoretical framework. In this regard, the practitioner agrees to facilitate and participate in implementing the intervention under the guidance of the researcher, who has a good grasp of the theoretical framework and has identified the problem and a specific intervention (Yıldırım & Şimşek, 2016, p. 308).

This study was conducted in a primary school in the village of Eyyübiye in Turkey's Şanlıurfa Province. The population of the village is entirely of Arabic origin. The literacy rate among the people in the village is relatively low. As the people are Arabic in origin, their mother tongue is Arabic. Because Turkish is only used in the school environment, those speaking Turkish around the area are able to fully comprehend or express it. Therefore, students at all levels have been observed to have difficulty in understanding Turkish texts, conversations, and instructions and in expressing themselves in writing and speaking. The study group consists of a total of 16 students (10 females, 6 males).

In order to examine students' perceptions on their ability to empathize prior to the implementation courses, pre – and post-perception questionnaires were administered. These questionnaires have the same six questions. However, a seventh question was added to post – perception questionnaire in order for students to assess the implementation process. Each course involving visual storytelling was recorded, and the recordings were transcribed at the end of the course implementations. With the aim of investigating how students' ability to empathize had developed and what outcomes had

been obtained, 12 worksheets (i.e., 2 worksheets at the end of each course) were used. Student and researcher diaries representing their views on the teaching process of visual storytelling were also used.

The pre – and post-perception questionnaires, course transcriptions, and researcher and student diaries were analyzed through descriptive analyses. The visual story worksheets have been converted into codes and analyzed using the researcher-prepared rubric (grading scale).

Findings

Within the scope of research, the 2005 Curriculum goal of having students acquire the ability to comprehend that keeping the environment clean is related to their own and others' health and development was converted into a visual story with 12 visuals suitable for fostering the ability to empathize. The students were expected to establish empathy with aquatic life through visual storytelling. Visual Story Worksheets 1 and 2 were used at the end of the courses, and the worksheets were assessed using the researcher's grading scale. As a result of analyzing the Visual Story Worksheet 1, two students' worksheets were labelled as highly qualified, four as qualified, six as average, and three as improvable. As a result of analyzing the Visual Story Worksheet 2, two students' worksheets were labelled as highly qualified, three as qualified, seven as average, and three as improvable. When looking at the course transcriptions, the students were seen to have difficulty comprehending and interpreting visuals. Because this was their first lesson carried out with visual storytelling, students behaved timidly when speaking and answering questions. The last implementation course on having students acquire the ability to explain the importance of consciously consuming school's resources was formed using 12 visuals. The students were expected to develop empathy and understand the results of unconscious consumption using these visuals. As a result of analyzing Visual Story Worksheet 11 at the end of the course, four students' worksheets were labelled as highly qualified, six as qualified, and four as average, while the analysis of Visual Story Worksheet 12 indicated seven students' worksheets to have been labelled as highly qualified, five as qualified, and two as average.

Discussion & Conclusion

The results from the study show improvements in students' abilities to understand and interpret visuals, express themselves through visuals, develop empathy toward others, and express their emotions and opinions. The analyses of the visual story worksheets reveal that students' levels had improved from the categories of average and improvable to the categories of qualified and highly qualified. In addition, the analyses indicate a positive and significant development in students' perceptions toward empathy; the students were observed to express empathy semantically and conceptually. This study has revealed the activities regarding the ability to empathized to have had a positive impact on students' cognitive and affective skills. The current research shows the activities on empathy to have fostered decency, tolerance, and the ability to help and share, similar to the study by Özer (2016). The remarkable nature of visual storytelling during the teaching process enhances

students' interest in courses; in addition, students were seen to enjoy the activities on the visual story worksheets. The fact that both students and researcher considered the teaching process to be enjoyable shows the teaching technique of visual storytelling to be effective in acquiring the ability to empathize and to be an entertaining teaching technique.

Giriş

İnsan yaşamak için diğer insanlara ihtiyaç duyar. Çünkü sosyal bir varlıktır. Bir arada yaşama zorunluluğu da etkileşimi doğurmaktadır. Bu sürekli etkileşimin nitelikli iletişime dönüşebilmesi için başkasını anlama, bireysel farklılıklara saygı duyma, hoşgörü gibi bazı değerlerin bireyler tarafından özümsemiş olması ve bireylerin iletişim becerilerine sahip olması beklenir. Dökmen (2016) iletişimi, “bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak tanımlamaktadır. İletişim becerisi, empatiyi temel alarak, etkin dinleyebilme, kendini açabilme, duygu ve düşünceleri karşıdaki kişiye maske takmadan ben dili ile iletebilme, başkalarını küçük görmeden kendi haklarını koruyabilme, sözel mesajlarla sözel olmayan mesajları uyumlu olarak kullanabilme gibi yeterliliklerle ilgilidir. İletişim becerileri, bireyin karşıdaki kişilerle doyum verici ilişkiler kurabilmesini sağlayan, başkalarından olumlu tepkileri getiren ve bireyin toplum içinde yaşamasını kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar olarak da tanımlanabilir (Caselman, 2007; Yüksel Şahin, 2010).

İletişim becerilerinin içinde empati oldukça önemlidir. Çünkü empati bireyin fark edilme, anlaşılma ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan; karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayıp anladığını gösterme sürecidir (Kabapınar, 2015). Bu fark edilme, anlaşılma ihtiyacı bireyin sosyalleşmeye başlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Sosyalleşme önce ailede başlar sonra okulda devam eder. Bireylerin aileden sonra dış dünyaya açılmalarını, toplumsal çevreye karışmalarını sağlayan çevre ilk olarak ilkökul dönemine denk gelmektedir (Yörükoğlu, 1996; akt. Demir, 2012). Saldırganlık ve antisosyal davranışların gözlenebileceği ilkökul döneminde empati becerisi ayrıca önem kazanmaktadır. Araştırmalara göre empati becerisi yüksek çocuklarda saldırganlık davranışı düşük, empati becerisi düşük kişilerde saldırganlık davranışı yüksek olarak görülmektedir. Bu durum empati beceri eğitiminin zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. İlkokul çağındaki öğrencilere verilecek olan iletişim becerileri göz önünde bulundurulduğunda empati eğitiminin, öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişmesine yardımcı olacağı ve yaşamlarının her döneminde kuracakları ilişkilerin kalitesini artıracığı düşünülmektedir (Gemci, 2012; Sanders, 2017; Suzanna, 2019; Delisle & Delisle 2020).

Empatinin kişilerarası ilişkilere olumlu etkisinin yanında akademik başarıya da etkisi yadsınamaz. Araştırmalar gösteriyor ki akademik başarı %50 geleneksel zekâya, %50 ise sosyal ve duygusal zekâya dayalı olmaktadır (Liff, 2003). Okullardaki empati eğitiminin ise somut işlemler döneminde başlaması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar, çocukların empati eğitiminden yeterince faydalanabilmesi için bilişsel gelişimin somut işlemler basamağında olmaları gerektiğini göstermektedir (Ahammer & Murray, 1979; Feschbach, 1979; 1982; Ridley, Vaughn & Wittman, 1982; akt. Yılmaz, 2003). Bireyden beklenen yeterliklerin değiştiği çağımızda, çeşitlenen iletişim kanalları empatinin sözlü/sözsüz, sesli/sessiz, görüntülü/görüntüsüz birçok iletişim kanalında yer almasını sağlamaktadır. Özellikle

21. yüzyılda iletişimin kurulduğu her platformda görsel iletişim, görsel okuryazarlık ön plana çıkmaktadır. Kısa zamanda birçok şeyi anlatmak amacıyla görsel okuma çokça tercih edilir hale gelmektedir. “Görsel okuma, yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, fotoğraf, karikatür, gravür, minyatür, grafik, tablo gibi görselleri okuma, anlama ve yorumlamayı kapsamaktadır.” (Kabapınar, 2012, s. 93).

Empati beceri eğitiminin ilkökul çağında verilmesi gerekliliği öğrencilerin bulunduğu sınıf/ okul ortamındaki öğretim araç gereçlerini de göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. 21. yüzyılda her alanda yer alan görsel uyarıcılar öğrenci ders kitaplarına, öğrenme ortamlarına da yansımış durumdadır. Özellikle ilkökul kademesindeki ders araç gereçlerinde görselliğin ön planda olduğu dikkat çekmektedir. Empatiyi geliştirmek için de bu materyallerin kullanılması somutlama, bütünsel perspektifler, rollere bürünme açısından öğrenme ortamını çekici ve verimli kılmaktadır. Yapılandırmacı kuram temel alınarak geliştirilmiş 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ve sonraki yıllarda bu programda yapılan revizyonlar, öğrencilerin kendilerini ve dünyayı tanımalarına fırsat verecek şekilde tasarlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Program kapsamında öğrencilere birçok kişisel nitelik ve beceri kazandırılması amaçlanmıştır. Program incelendiğinde, bu becerilerin görsel okuma ile de kazandırılabilceği anlaşılmaktadır. Görsel okuma, görsel okur-yazarlık içerisinde yer alan görseli okuma, verilen mesajı anlama ve yorumlayabilme olarak ifade edilebilir (Sağlamgöncü, 2016). Böylece birey, bir yandan görselleri okuma ve anlamlandırma imkânı bulurken, bir yandan da aynı düşünceyi farklı yollarla inceleme yeteneği kazanabilir (

Köksal, Temur, Akçam, 2006; Shapiro, 2008). İnsanlar, duygu ve düşüncelerini anlatmak, kendilerini ifade etmek için yazılı veya sözlü iletişimin yanında görsel sunular da kullanmaktadır. Görsel sunu, duygu ve düşünceyi ya da bir durumu resim, grafik, çizim, fotoğraf, sembol gibi araçlarla ifade etme olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzdeki çevre ve ihtiyaçlar düşünüldüğünde görsel iletişimin önemi anlaşılmaktadır. Bu becerinin küçük yaşlardan itibaren kazandırılmasının önemi uzaktan eğitim sürecinde de anlaşılmıştır. Bu nedenle öğrenciler de okul yaşamlarıyla birlikte çeşitli görsellerle iletişim kurabilmelidirler. Görselleri okuyup anlamının yanı sıra görsel sunularla düşüncelerini paylaşım yorumlamalarını somutlaştırabilirler (Akyol, 2006). “Görselliğin ön planda olduğu bu çağda öğrenciler, görsel imgelerle dolu bir bilgi ortamında öğrenim görmektedirler. Eğitim materyalleri bu durum dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Geleneksel okuma kitaplarından, en son eğitim teknolojilerine kadar, eğitim kaynaklarının tümü resimli sunumlar içermektedir.” (Düzgün, 2013, s. 19). Eğitim dışında çeşitli alanlarda da materyal olarak resimlerin, grafiklerin kullanımında büyük artışın olduğu gözlenmektedir. Böylelikle görselliğin gün geçtikçe eğitimin yanı sıra yaşamımızın her alanında da önem kazandığı anlaşılmaktadır (Lowe, 2000; akt. Kuvvetli, 2008). “Bu bilgiler ışığında konuların, öğrenciler tarafından etkili biçimde öğrenilmesini ve kullanılmasını sağlamak için ders esnasında resim, grafik, şema, şekil gibi görsel-işitsel araçlardan mümkün olduğunca yararlanmak gerekmektedir. Ancak öğrenme etkinliklerinde bir görselin kullanılması, öğrenmelerin gerçekleşeceğinin garantisini vermez. Öğrencilere, görselin doğru bir şekilde anlaşılması ve yorumlanmasında rehberlik yapılmalıdır.” (Demirel, 2000, s. 31).

Yukarıdaki paragraflarda açıklanan gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda eğitim-öğretim sürecine de dâhil olan görsel okuma ve görsel sunu ile bu araştırma bağlamında yeni bir kavram

olan “görsel öykü” kavramı ortaya çıkmıştır. 21. yüzyıl yeniliklerinden olan görsel okur-yazarlığın yeniden gündeme gelmesi aynı zamanda ilkokul öğrencileri için görselliğin yazılı uyarıcılara göre daha dikkat çekici olması, öğrenme sürecinde yeni teknik ve materyal arayışını doğurmaktadır. Bu sebeple fotoğraflar aracılığıyla empati becerisini kazandırma tekniği geliştirilerek yeni bir teknik olarak “görsel öykü yoluyla öğretim” tercih edilmiştir. Görsel öykü çeşitli fotoğrafların seçilip birbiri ardına sıralanarak temelde bir anlamı oluşturan bir öyküleme sürecidir. Yaklaşımın uygulama sürecinde görseller düşünsel, ahlaki ve empatik sorularla öğrenciler tarafından irdelenmektedir. Bu süreçte öğrencilerin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ortamlar oluşturularak öğrencilerin cevaplarıyla ilgili değerlendirmede bulunulmaması gerekmektedir (Kabapınar, 2019). Görsel öykü, sosyal bir durumu/olayı fotoğraflar aracılığıyla bir öğretime sürecine dönüştürme olarak düşünülebilir. Bu araştırma kapsamında görsel öyküler empati becerisini geliştirme amacıyla seçilen görseller, sesli/hareketli uyarıcılar ile oluşturulmuştur. Bu çerçevede araştırmanın amacı, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde görselleştirilmiş öyküler aracılığıyla bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve öğretim sürecinin empati becerisi üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Empati becerisi temelli görsel öykü öğretim sürecinin sınıf içi ders uygulamalarındaki etkililiği ve ders etkinliklerinin niteliği nasıldır?
2. Öğrencilerin ve araştırmacının tüm görsel öykü öğretim sürecine ilişkin bakış açıları ve değerlendirmeleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma eylem araştırma desenine sahip nitel bir çalışmadır. Bu çalışmada yeni bir yaklaşımın planlanması, uygulanması hedeflendiği için “teknik/bilimsel/işbirlikçi” eylem araştırması türü kullanılmıştır. “Bu yaklaşımda amaç, daha önceden belirlenmiş kuramsal bir çerçeve içinde bir uygulamayı test etmek ya da değerlendirmektir. Buna göre sözü edilen kuramsal çerçeveye hâkim bir araştırmacının rehberliğinde uygulayıcı yeni bir yaklaşımı uygulamaya koyabilir ve bu süreç araştırmacı tarafından analiz edilerek uygulamaya ilişkin bir değerlendirme yapılabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 308).

Çalışma Grubu

Araştırma, Şanlıurfa ili Eyyübiye ilçesine bağlı bir köy ilkokulunda gerçekleştirilmiştir. Köy halkının tamamı Arap kökenlidir ve ana dilleri Arapçadır. Türkçe, genel olarak okula giden öğrenciler ve şehirlere çalışmaya giden erkekler tarafından bilinmektedir. Bu nedenle genel olarak Türkçe anlama ve ifade zorluğu her yaş seviyesinde ortaya çıkmaktadır. Pamuk ekim ve hasat zamanlarında, mevsimlik işçi göçü dönemlerinde okuldaki öğrenci sayısı oldukça düşmekte öğrencilerin büyük bir bölümü okula gelmemektedir. Öğrenciler hasat zamanı sonunda Kasım ayı gibi okula gelmektedir. Nisan ayından itibaren de mevsimlik işçi olarak başka şehirlere gitmektedir. Okul taşınmalı eğitim

yapılan bir okuldur. Çevre köylerden öğrenciler servislerle okula getirilmektedir. İlkokul ve ortaokul öğrencileri aynı binayı kullanmaktadır. İlkokul dört sınıftan oluşmaktadır. Sınıflar ortalama 50 kişidir. Her sınıfta en az 7-8 sürekli devamsız öğrenci bulunmaktadır. Araştırmacının çalışma grubunu yukarıda belirtilen sebepler doğrultusunda 10 kız 6 erkekten oluşan 16 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrenciler okula sürekli devamlılığı sağlayan ve okuma-yazma bilen öğrencilerdir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma ile ilgili veri toplamak için Hayat Bilgisi dersi kazanımlarından empatiyle ilişkilendirilebilecek ve görselleştirilebilecek 6 kazanım seçilmiştir. Seçilen 6 kazanımın farklı yıllara ait ders kitaplarındaki işlenişini incelenerek kazanımların sınırlılıkları belirlenmiştir. Görsel öyküler için kazanımın içeriğine ve empati kurmaya uygun fotoğraf, karikatür, video gibi görsel uyarıcılar seçilmiştir. Seçilen görsel uyarıcılarının her biri kazanımdaki temel sorun/durum açısından ve empati yönünden irdelenebilecek ve birbiriyle uyumlu olacak şekilde sıralanarak görsel öyküye dönüştürülmüştür. Öğrencilerin empati becerisine yönelik ilk algılarını ve uygulamalar sonundaki algılarını ölçmek için araştırma sürecinin başında ön algı anketi, araştırma sürecinin sonunda son algı anketi kullanılmıştır. Anketlerde öğrenciler için empati kurmaya uygun bir fotoğraf ve fotoğraf ile ilgili sorular yer almıştır. Ön algı anketi 6, son algı anketi 7 sorudan oluşmaktadır. Ön algı anketi ve son algı anketi 6 aynı sorudan oluşurken son algı anketine öğrencilerin sürece ilişkin bakışlarını değerlendirmek için 7. soru eklenmiştir. Araştırma sürecinde her ders video ile kayıt altına alınmıştır. Ders videoları, araştırmacı tarafından dokümanlara dönüştürülmüştür. Öğrencilerdeki empati becerisinin gelişimini incelemek ve görsel öykü öğretim sürecine ilişkin yaklaşımlarını gözlemlemek için kazanımların işlenişinden sonra uygulanmak üzere; her kazanım için 2, toplamda 12 görsel öykü çalışma yaprağı hazırlanarak öğrenci ürünleri elde edilmiştir. Görsel öykü çalışma yapraklarının her biri ilgili kazanımla ilişkilendirilerek çeşitli etkinliklerle (mektup/kural yazma, slogan/pankart oluşturma, resim çizme, diyalog oluşturma) oluşturulmuştur. Öğrencilerin görsel öykülerle oluşturulan öğretim sürecine ilişkin görüşlerinin yer aldığı öğrenci günlükleri araştırmacı tarafından hazırlanan günlük yönergesi ile her kazanım dersi için öğrencilere tutturulmuştur. Öğrenci günlükleri ve araştırmacının kendi görüşlerinin yer aldığı günlük de veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırmaya ait veriler 6 kazanımla oluşturulan 6 ayrı ders ile 2016-2017 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Ön algı anketi ve son algı anketi içerik analiz ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında her dersin video kayıtları süreç sonunda doküman haline getirilmiştir. Ders video kayıt dokümanları, öğrenci ve araştırmacı günlükleri betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Görsel öykü çalışma yaprakları kodlara dönüştürülerek araştırmacı tarafından hazırlanan rubrik (derecelendirme ölçeği) ile analiz edilmiştir. Her bir görsel öykü çalışma yaprağı için ayrı rubrik hazırlanmıştır. Görsel öykü çalışma yaprağındaki etkinliğe göre rubriklere ölçütler (role bürünme, duruma uygun slogan/pankart yazabilme, yanlış/doğru davranışın ne olduğunu ifade edebilme gibi) eklenmiştir. Görsel öykü çalışma yaprakları rubriklerde yer alan ölçütlere göre puanlanarak değerlendirilmiştir. Araştırma

kapsamında verilerin elde edilmesinde kullanılan görsel öykü çalışma yaprakları ve diğer tüm öğrenci ürünleri analiz edilirken öğrencilerin ana dilinin Arapça olması göz önünde bulundurulmuştur.

İşlem Yolu (Öğrenme/Öğretme Süreci)

Araştırma Hayat Bilgisi dersi kazanımlarından seçilen 6 kazanımla planlanmıştır. Her bir kazanım görsel uyarıcılarla görsel öykülere dönüştürülerek 3 ders saatinde toplamda 7 haftada işlenmiştir. Araştırmanın işlem yolu aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

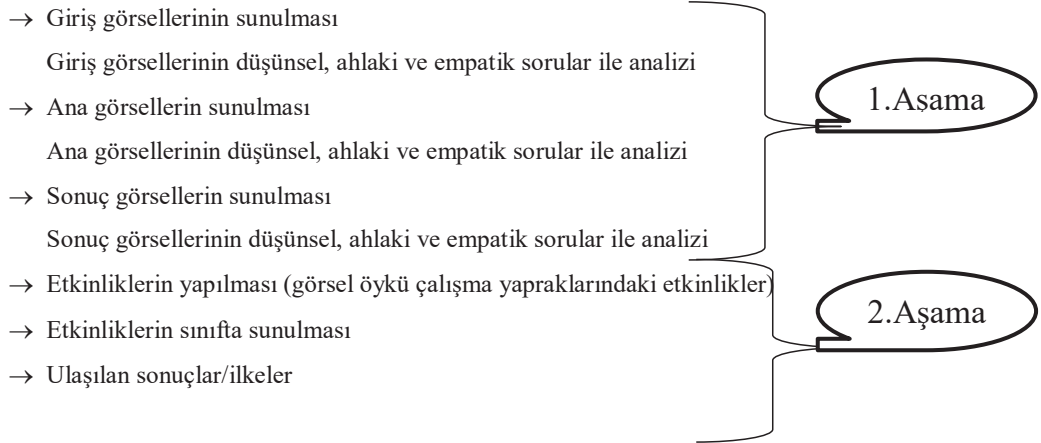

Şekil 1. Empati Becerisinin Geliştirilmesi İçin Oluşturulan Görsel Öykülerin Uygulama Süreci: İşlem Yolu

3. sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar incelenerek empati becerisini kazandırmaya ve görselleştirilebilmeye uygun olan kazanımlar araştırmada kullanılmak üzere seçilmiştir. Araştırmada kullanılan kazanımlara aşağıda yer verilmiştir.

- “Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilgili olduğunu kavrar.”
- “Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar.”
- “Okula geliş gidişlerinde insanların trafikteki davranışlarını gözlemleyerek kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış davranışlarını ayırt eder.”
- “Arkadaşları ile farklılıkların doğal olduğunu kabul eder.”
- “Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu kavrar ve canlıların yuvalarını birbirinden ayırt eder.”
- “Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar.”

Kazanımları görselleştirme aşamasında fotoğraf, resim, karikatür ve video kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından her bir kazanım için seçilen 10-12 görsel birbiriyle bağlantılı olacak şekilde sıralanmıştır. Konuyla ilişkili olay ve kişilerin olduğu bir öykü oluşturulmuş ve bu öykü görsellerle anlatılmaya çalışılmıştır. Görsel öyküler oluşturulduktan sonra seçilen her bir kazanım için empati kurmaya yönelik etkinliklerin olduğu 2 görsel öykü çalışma yaprağı ve dersi değerlendirmek, ders ile ilgili öğrencilerin duygularını-düşüncelerini öğrenmek için günlükler hazırlanmıştır. Ders işlenişi ve görsel öykü çalışma yaprakları uzman görüşüne gönderildikten ve gerekli revizeler yapıldıktan sonra görsel öykülerin uygulama sürecine geçilmiştir. Her bir kazanım 3 ders saatinde işlenecek şekilde aşağıdaki gibi planlanmıştır.

Bulgular

1. "Empati Becerisi Temelli Görsel Öykü Öğretim Sürecinin Sınıf İçi Ders Uygulamalarındaki Etkililiği Ve Ders Etkinliklerinin Niteliği Nasıldır?" Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu başlık altında araştırmadaki ilk ve son uygulamaya ait bulguların analizi ve örnekler ayrıntılı biçimde verilmiş, diğer uygulamalara ait değerlendirmeler sunulmuştur.

1. 1. Birinci uygulamaya ilişkin bulgular:

Birinci uygulamanın kazanımı "Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar." olarak belirlenmiştir. Araştırmacı, kazanımdan yola çıkarak aşağıdaki 12 görseli seçmiştir.

Ö7: Öğretmenim bilmem ki hissetmedim

Öğretmen: Ne görüyorsun peki?

Ö7: Deniz var

Ö4: Kumsala gitmek tatil yapmak

Öğretmen: Evet Ö12 yüksek sesle söyle lütfen

Ö12: Deniz dalgasını seyretmek

Öğretmen: Neler hissedersiniz, hangi duyguları hissedersiniz?

Ö16: Eee öğretmenim deniz kenarında ee şey güneşlenmek

Ö2: Öğretmenim şey denizin yanında kule yapmak

Öğrencilerin “*Neler hissedersiniz, hangi duyguları hissedersiniz?*” sorusuna duygu boyutuyla cevap vermek yerine “*deniz kenarında güneşlenmek*” gibi düşünce boyutlu cevaplar verdikleri görülmektedir.

Öğretmen: Sizin bir balık olarak diliniz olsaydı bu insanlara neler söylemek isterdiniz?

Ö1: Onlara neden çöp atıyorsunuz derdim

Ö7: Ben size ne yaptım ki bana çöp atıyorsunuz ben de öldüm

Öğretmen: Evet sen söyle Ö5

Ö5: Neden denizimi kirletiyorsunuz

Ö8: Denizimi kirletmeyin derim

Ö4: Denizi kirletmemeliler

Birinci uygulamanın diyalogları incelendiğinde öğrencilerin görselleri genel olarak anlamlandırdıkları ancak ayrıntıları bütünüyle algılayamadıkları görülmüştür. Görsellerle ilgili soruların soruları ayırt etmeden benzer cevaplar verildiği gözlenmiştir. “*Ne görüyorsunuz?*”, “*Ne düşünüyorsunuz?*”, “*Ne hissediyorsunuz?*”, “*Siz olsaydınız ne yapardınız/söylediniz?*” gibi farklı soruların bütünüyle ayırt edemedikleri görülmüştür. Öğrencilerin özellikle “*Ne hissediyorsunuz?*” sorularına duygu boyutuyla değil düşünce boyutuyla cevap verdikleri görülmüştür.

1.1.2. Görsel öykü çalışma yaprağı 1'in analizi

Görsel öykü çalışma yaprağı 1'in araştırmacı tarafından yapılan analiz sonucu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 1.

Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 1'in Analizi

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar.	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 1	2	4	6	3	0	1	16

Araştırmacı tarafından hazırlanan rubriğe göre Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 1'in sonucunda öğrencilerin çalışma yaprakları 2'si "çok nitelikli", 4'ü "nitelikli", 6'sı "ortalama", 3'ü "geliştirilmeli" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir. Araştırmacı tarafından "çok nitelikli" olarak değerlendirilen Ö15'in görsel öykü çalışma yaprağı aşağıda görülmektedir.

1. Aşağıdaki resimlerdeki varlıklardan birini seçerek kendini o varlıklardan birinin yerine koymaya ne dersin? Duygu ve düşüncelerin için sayfanın altındaki bölümü kullanabilirsin.

Deniz altındaki dalgıcım.

Kıyıya vurmuş balığıym.

Bankta oturan kediyim.

Yerleri süpüren görevliyim.

Ben...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...
 Ç...

Metin: "Deniz altındaki dalgıcım. Çünkü temiz bir hayata yaşıyorum çünkü çevrem çok temiz balıkları izlemek benim çok hoşuma gidiyor çünkü ben balıkları çok seviyorum çevremi kirlletmeye de kimseye izin vermeyeceğim."

Ö15'in çalışma yaprağı incelendiğinde fotoğraftaki role büründüğü anlaşılmaktadır. Kendisini dalgıcın yerine koyarak temiz bir hayat yaşadığından söz etmektedir. Aynı zamanda Ö15 doğru ve yanlış davranışa da vurgu yapabirmiştir.

1.1.3. Görsel öykü çalışma yaprağı 2'nin analizi

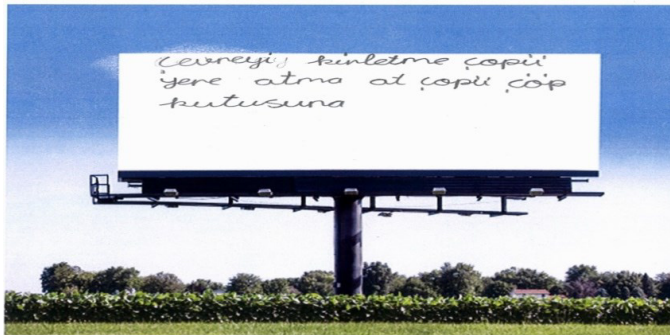
Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 2'nin araştırmacı tarafından yapılan analiz sonucu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 2.

Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 2'nin Analizi

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar.</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 2	2	3	7	3	0	1	16

Araştırmacı tarafından hazırlanan rubriğe göre Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 2'nin sonucunda, öğrencilerin çalışma yapraklarından 2'si "çok nitelikli", 3'ü "nitelikli", 7'si "ortalama", 3'ü "geliştirilmeli" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir. Öğrencilerin çalışma yaprakları incelendiğinde ilk kez slogan yazma etkinliğiyle karşılaştıkları için çok zorlandıkları görülmüştür. Araştırmacı tarafından "nitelikli" olarak değerlendirilen Ö6'nın görsel öykü çalışma yaprağı aşağıda görülmektedir.

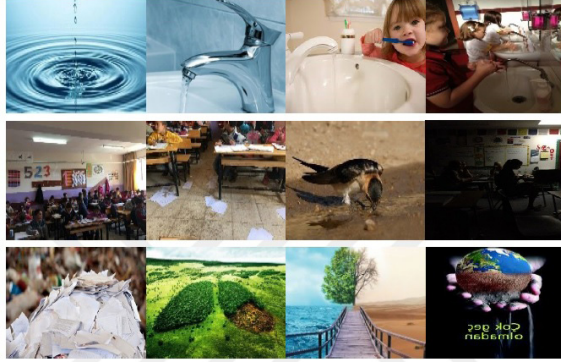

Metin: "Çevreyi kirletme çöpü yere atma at çöpü çöp kutusuna"

Ö6 konuya uygun mesaj veren bir slogan yazabilmiştir. Aynı zamanda sözcüklerin birbiriyle uyumlu olması kafiyeli bir slogan oluşmasını sağlayarak Ö6'nın sloganını dikkat çekici hale getirdiği görülmektedir.

1. 2. Altıncı uygulamaya ilişkin bulgular:

Altıncı uygulamanın kazanımı "Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar." olarak belirlenmiştir.

Araştırmacı son uygulama dersinde altıncı kazanım olan "Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar." kazanımını kullanmıştır. Kazanımı görselleştirmek için seçtiği 12 görseli bir öykü oluşturacak şekilde sıralayarak yeni bir görsel öykü oluşturmuştur. Su görseli ile öyküye giriş yaparak suyun yeryüzündeki canlılar için önemine dikkat çekip ikinci, üçüncü, dördüncü görsellerle bilinçsiz tüketime geçiş yaptığı görülmektedir. Devamında sunulan görseller ile suyun, elektriğin, kâğıdın bilinçsiz tüketimini ön plana çıkararak öğrencilerin kaynakların bilinçsizce tüketimi sonucunda oluşabilecek sorunlara ulaşılmasını amaçlamıştır.

1.2.1. Örnek diyaloglar:

Altıncı uygulamaya yönelik örnek diyaloglar aşağıda belirtilmiştir.

Öğretmen: Bu fotoğrafa bakınca neler hissediyorsunuz?

Ö12: Yağmur yağmış gibi

Ö2: Mutlu çünkü su var

Ö13: Mutlu hissediyorum o su çok temiz

Ö4: Ben kendimi sevinçli hissediyorum çünkü su bizim yaşam kaynağımız

Öğrencilerin fotoğrafla ilgili soruya hissettikleri duygularla (mutlu, sevinçli) cevap verebildikleri görülmektedir. Fotoğrafta gördüklerini açıklamak yerine duygularını ifade ettikleri görülmektedir. Bu da öğrencilerin ilk derslerde sorulan aynı sorulara duygu boyutuyla cevap veremezken artık görece kolay bir şekilde cevap verebildiklerini göstermektedir.

Öğretmen: Siz bu kuş olsaydınız ve konuşabilseydiniz suyu bilinçli kullanmayıp boşa akıtan insanlara ne söylerdiniz?

Ö13: Niye suyu boşa akıttınız ben susuz kaldım boşa akıttığınız için canlılar da susuz kaldı

Ö2: Neden suyu açık bıraktınız kendinizi benim yerime koyarsanız ve susuz kalırsanız öyle olur işte

Ö5: Şimdi bütün canlılar susuz kaldı

Ö4: Neden suyu israf ediyorsunuz bana da su kalmadı size de diğer hayvanlara da

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde ve araştırmacının gözlemleri göz önüne alındığında öğrencilerin fotoğraflarla ilgili sadece düşüncelerini değil duygularını da ifade edebildikleri “Çok üzgün olurdum, susuz kaldım”, “Korkardım ya susuzluktan ölürsem” şeklinde görülmektedir. Öğrencilerin görsellerle empati kurarken aynı zamanda empatiye çağrıda buldukları da Ö2'nin vermiş olduğu “Neden suyu açık bıraktınız kendinizi benim yerime koyarsanız ve susuz kalırsanız öyle olur işte” cevabında görülmektedir.

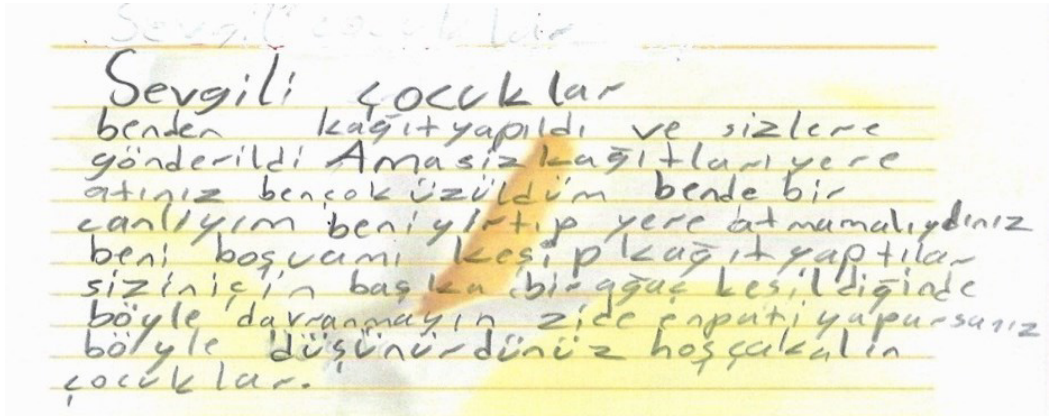
1.2.2. Görsel öykü çalışma yaprağı 11'in analizi

Görsel öykü çalışma yaprağı 11'in araştırmacı tarafından yapılan analiz sonucu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 3.*Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 11'in Analizi*

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar.</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 11	4	6	4	0	0	2	16

Araştırmacı tarafından hazırlanan rubriğe göre Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 11'in sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarından 4'ü "çok nitelikli", 6'sı "nitelikli", 4'ü "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 2'dir. Araştırmacı tarafından "çok nitelikli" olarak değerlendirilen Ö12'nin görsel öykü çalışma yaprağı aşağıda görülmektedir.

Metin: "Sevgili çocuklar benden kağıt yapıldı ve sizlere gönderildi Ama siz kağıtları yere atmamız ben çok üzülüm bende bir canlıyım beni yırtıp yere atmamalıydınız beni boşuama kesip kağıt yaptılar sizin için başka bir ağaç kesildiğinde böyle davranmayın zide empati yaparsanız böyle düşünürdünüz hoşçakalın çocuklar."

Ö12'nin kendini ağacın yerine koyarak içinde bulunduğu durumu anlatırken hissettiklerinden (siz kâğıtları yere atınız ben çok üzülüm) bahsettiği görülmektedir. Aynı zamanda Ö12 çocukları empati yapmaya davet ederek kendisini böylelikle daha iyi anlayabileceklerini belirtmektedir. Ö12'nin mektup kurallarına uygun olarak mektubuna hitapla başlayıp aynı şekilde de bitirdiği görülmektedir.

1.2.3. Görsel öykü çalışma yaprağı 12'nin analizi

Görsel öykü çalışma yaprağı 12'nin araştırmacı tarafından yapılan analiz sonucu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 4.

4.Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 12'nin Analizi

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
Okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar.	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 12	7	5	2	-	-	2	16

Araştırmacı tarafından hazırlanan rubriğe göre Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 12'nin sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarından 7'si "çok nitelikli", 5'i "nitelikli", 2'si "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 2'dir. Araştırmacı tarafından "çok nitelikli" olarak değerlendirilen Ö3'ün görsel öykü çalışma yaprağı aşağıda görülmektedir.

1. Bir TV programının bu akşamki konusu bilinçsizce kullanılan kaynakların yok olma tehlikesi ve gelecekte bizi bekleyen dünyanın durumu. O programın konuşmacılarından biri olsaydın seni izleyen izleyicilere neler söylerdin? Söylemek istediklerini aşağıdaki boşluğa yazabilirsin.

Sevgili izleyiciler, suyun azalması, ağaçların kuruması, denizdeki canlıların ölmesi, bitkilerin kuruması, dünyamızın yok olması, suyu tasarruf edelim, ağaçları kurutmayalım, denizdeki canlıları öldürmeyelim, bitkileri kurutmayalım, dünyamızın yok olmasını istemeyelim.

2. Programı izleyen izleyicilerin dikkatini çekmek için etkileyici bir pankart hazırlasaydın pankartta ne yazardın?

Suyu Basına alırken düşünün, suyu tasarruf edelim, ağaçları kurutmayalım, denizdeki canlıları öldürmeyelim, bitkileri kurutmayalım, dünyamızın yok olmasını istemeyelim.

Metin: "Sevgili izleyiciler dişlerinizi fırçalarken diş fırçasını yıkarken suyu tasarruf edelim, suyu tasarruf edersek ağaçlar kurumaz denizdeki canlılar ölür bütün bitkiler kurur dünyamız yok olur dünyamız yok olmasın diye elektiriği, suyu ve kağıdı bize yeti kadar kulanalım dünyamız yok olmasın"

“Suyu boşuna akıtma dünyayı yok etme”

Ö3’ün çalışma yaprağı incelediğinde konuşmacı rolüne girerek izleyicilere duygu ve düşüncelerini ifade edebildiği görülmektedir. Ö3 konuşmasını destekleyici etkileyici bir pankart yazabilmiştir. Çalışmada yer alan diğer dört kazanım ve bu dört kazanıma bağlı olarak kullanılan sekiz görsel öykü çalışma yaprağının analizine tablolar halinde aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1. 5.

Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 3 ve 4’ün Analizi

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar.</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 3	2	6	6	2	0	-	16
	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 4	3	4	7	2	0	-	16

Tablo 1. 6.

Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 5 ve 6’nın Analizi

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Okula geliş gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemleyerek kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış davranışlarını ayırt eder.</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 5	2	6	6	1	0	1	16
	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 6	3	5	5	2	0	1	16

Tablo 1. 7.*Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 7 ve 8'in Analizi*

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Arkadaşları ile farklılıkların doğal olduğunu kabul eder.</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 7	3	5	5	3	0	-	16
	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 8	3	7	4	2	0	-	16

Tablo 1. 8.*Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 9 ve 10'un Analizi*

Kazanım	Analiz							
		Çok Nitelikli	Nitelikli	Ortalama	Geliştirilmeli	Boş/ Anlamsız	Gelmeyen	Toplam Öğrenci
<i>Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu kavrar ve canlıların yuvalarını birbirinden ayırt eder..</i>	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 9	4	6	4	1	0	1	16
	Görsel Öykü Çalışma Yaprağı 10	2	9	4	0	0	1	16

Tüm uygulama dersleri değerlendirildiğinde, birinci uygulama dersinde öğrencilerin görselleri algılamada ve yorumlamada, görsel öykü çalışma yapraklarındaki yönergeleri anlamada görece zorlandıkları görülmüştür. İlk uygulama dersi öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları farklı bir öğrenme ortamı olduğu için öğrenciler düşüncelerini ifade etmede çekingen tavırlar göstermişlerdir. Öğrenciler araştırmacının teşvik ve yönlendirmeleriyle de görselleri algılamaya çalışmışlar görsellere ve tüm öyküye yönelik sorulan sorulara düşünce boyutuyla cevaplar vermişlerdir. İkinci uygulama dersinde ise öğrencilerin bir önceki derse göre daha aktif oldukları daha uzun cevaplar verdikleri fakat soru

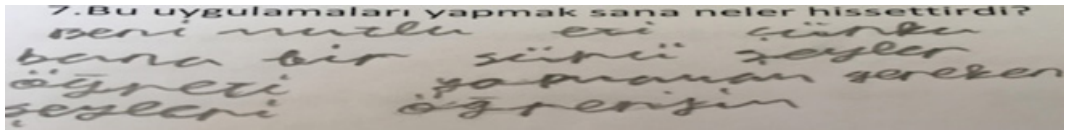
ayrımı yapamayıp her soruya düşünce boyutuyla cevaplar verdikleri görülmüştür. İkinci uygulamada görsel öykü çalışma yapılarındaki etkinliklerin yönergelerini anlamada zorlanan öğrenci sayısı ilk derse göre daha az olmuştur. Üçüncü uygulamada öğrencilerin soru ayrımı yapabildikleri, görselleri düşünsel, ahlaki, empatik açıdan irdeleyebildikleri; görsellerle ilgili görece uzun konuşabildikleri fakat görselleri ayrı ayrı algılayıp görsel öyküye bütüncül bakamadıkları görülmüştür. Dördüncü uygulamada öğrencilerin ders içi diyalogları ve ürünleri incelendiğinde, önceki derslere göre duygu ve düşüncelerini daha açık ve anlaşılır ifade edebildikleri, görselleri görece her açıdan irdeleyip empatik yorumlar yapabildikleri, görsel öyküyü bütün olarak algılayıp görseller arasında bağlantı kurabildikleri görülmüştür. Beşinci ve altıncı uygulamada öğrencilerin tümü görselleri bütün olarak algılayıp, her bir görseli ayrıntılı irdeleyip empati kurabilmişlerdir. Beşinci ve altıncı uygulamada kullanılan görsel öykü çalışma yapıları değerlendirildiğinde “çok nitelikli” kategorisinde artışın olduğu görülmüştür. Aynı zamanda öğrenci ürünlerinin ilk derslere göre daha açık ve anlaşılır olduğu görülmüştür.

Görsel öykü yoluyla oluşturulan öğretim sürecinde tüm etkinlikler ve sınıf içi etkileşim kesitleri incelendiğinde ve süreç göz önüne alındığında öğrencilerin ana dillerinin Arapça olması görselleri yorumlamada, etkinliklerdeki yönergeleri anlamada, etkinliklerde duygu ve düşüncelerini ifade etmede çok zorlandıklarını göstermiştir. Öğrenci ürünlerinde Türkçe ifade ve yazım hatalarının çok olmasının öğrencilerin ana dillerinin Arapça olmasından, Türkçeyi okul dışındaki ortamlarda kullanmamalarından kaynaklandığı düşünülmüştür. Bu yüzden süreç ve öğrenci ürünleri değerlendirilirken bu durumlar göz önünde bulundurulmuştur.

2. “Öğrencilerin ve Araştırmacının Tüm Görsel Öykü Öğretim Sürecine İlişkin Bakış Açılı ve Değerlendirmeleri Nasıldır?” Sorusuna Yönelik Bulgular

Öğrencilerin ve araştırmacının sürece ilişkin değerlendirmelerini belirlemek için öğrencilerin son algı anketindeki “*Bu uygulamaları yapmak sana neler hissettirdi?*” (7. soru) sorusuna verdikleri cevaplar, ders sonunda tuttıkları günlükler ile araştırmacının sürece yönelik tuttuğu günlük analiz edilmiştir. Böylelikle hem araştırmacının hem de öğrencilerin sürece ilişkin değerlendirmelerine ulaşılmıştır. Öncelikle öğrencilerin son algı anketinde yer alan 7. soruya verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Aşağıda öğrencilerin son algı anketindeki 7. soruya verdikleri cevaplardan örnekler yer almaktadır.

Ö2'nin yanıtı:

Metin: “*Beni mutlu etti çünkü bana bir sürü şeyler öğretti yapmamam gereken şeyleri öğrendim*”

Ö7'nin yanıtı:

7. Bu uygulamaları yapmak sana neler hissettirdi?
Bana mutlu hissettirdi çünkü farklı farklı resimler sesler duygular farklı duygular duyduğum hissettim.

Metin: “bana mutlu hissettirdi çünkü farklı farklı resimler sesler duygular farklı duygular duyduğum hissettim.”

Ö11'nin yanıtı:

7. Bu uygulamaları yapmak sana neler hissettirdi?
Çok iyi şeyler hissettirdi çünkü hasta birine yardım ediyorum.

Metin: “çok iyi şeyler hissettirdi çünkü hasta birine yardım ediyorum”

Öğrencilerin son algı anketinde yer alan “Bu uygulamaları yapmak sana neler hissettirdi?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde öğrencilerin sürecin bütününden genel olarak keyif aldıkları, farklı etkinlikler yapmaktan hoşlandıkları ve bu dersler aracılığıyla birçok şey öğrendikleri “bana mutlu hissettirdi çünkü farklı farklı resimler sesler duygular farklı duygular duyduğum hissettim.”, “çok iyi şeyler hissettirdi çünkü hasta birine yardım ediyorum” şeklindeki ifadelerinde görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğrencilerin tümü ilk kez karşılaştıkları görsel öykü yöntemiyle oluşturulan öğretim sürecinin ilk uygulamalarında görece zorlanmışlardır. Gerçekleştirilen ilk görsel öykü dersinde görselleri okumada, yorumlamada, görsellerle ilgili soruları anlamada; görsel öykü çalışma yapraklarındaki yönergeleri algılamada oldukça zorlanan öğrencilerde süreç sonunda olumlu yönde büyük bir değişimin meydana geldiği görülmüştür. Kabapınar, Canpolat, Yarar ve Karadayı (2016) çalışmasında sosyal empati etkinliklerinin sınıf ortamında tartışılarak irdelenmesinin öğrencilerin empati kavramını daha iyi içselleştirdiğini ifade etmiştir. Bu çalışmada da görsellerin çeşitli sorularla irdelenmesi, öğrencilerin çeşitli rollere girmesini gerektirdiğinden empati kavramının daha kolay anlaşılmasını sağlamıştır.

Öğrencilerin görsellerle ilgili sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde soru ayrımına giderek her bir soruyu ayrı ayrı ele alabilmeyi ve yönergeye uygun cevaplar verebilmeyi başardıkları görülmüştür. Görsel öykü çalışma yapraklarındaki değişime göre; öğrenci çalışmalarının ortalama ve geliştirilmeli kategorilerinden nitelikli ve çok nitelikli kategorilerine doğru bir artış olduğu sonucuna varılmıştır. Son uygulama dersiyle birlikte öğrencilerin görsel öykü çalışma yapraklarında nitelikli ve çok nitelikli kategorilerinde bir yığılmanın olduğu görülmektedir. Herhangi bir çalışma dışında da ders içi veya ders dışı ortamlarda görsellere daha çok yer verilerek görsel okuma, anlama ve anlatma becerileri geliştirilebilir.

Araştırma bulguları, görsel öykü derslerinin hedeflenen kazanımlara ulaşmada görece başarılı olduğunu göstermektedir. Kazanımların ilgili görsellerle bir sosyal durum/olay yaratacak şekilde öyküleştirilerek oluşturulan öğretim sürecinde ders içi gözlemler ve video kayıt dokümanları incelendiğinde; öğrenciler kendileri dersin konusuyla ilgili tahminlerde bulunmuş, genellemelere ve ilkelere ulaşarak kazanımı ifade etmişlerdir. Öğretim süreci kapsamında uygulanan empati etkinlikleri öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerine de olumlu etki ettiği görülmüştür. Benzer şekilde Coşkun Keskin (2007), araştırmasında empati becerilerine ilişkin etkinlikler sonucunda öğrencilerin; empati becerilerinin geliştiği, bilişsel ve düşünsel becerilerini etkin bir şekilde kullanabildikleri, duyuşsal ve ahlaki becerilerini gösterebildikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Başka bir çalışmada empati becerisini geliştirme temelli dersler görsellerle zenginleştirildiğinde öğrencilerin özellikle duyuşsal becerilerini ön plana çıkardığı görülmektedir (Kabapınar, Tabak ve Yavuz, 2019).

Erken'in (2009) empati beceri düzeyi yüksek olan öğrencilerin empati beceri düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha dürüst, hoşgörülü, anlayışlı, yardımsever, sabırlı davranışlar sergiledikleri görüşü bu araştırma ile örtüşmektedir. Yine Özer (2016) empati programını uyguladığı anaokulu öğrencilerinde diğer öğrencilere göre yardım etme, paylaşımında bulunma davranışlarının daha çok olduğunu araştırma sonunda ortaya koymuştur. Bu araştırma kapsamında da çalışma grubunu oluşturan öğrenciler diğer öğrencilere göre süreç içinde ve sonunda olay ve durumlara karşı daha anlayışlı, hoşgörülü olurken; yardım etme, paylaşma davranışlarda da artışlar olduğu gözlenmiştir.

Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile oluşturulan görsel öykü öğretim sürecinin empati becerisini ve benzer değerleri kazandırmadaki etkililiği bu çalışmada da görülmüştür. Öğrencilerin günlükleri, araştırmacı günlüğü ve son algı anketinde yer alan *"Bu uygulamaları yapmak sana neler hissettirdi?"* sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde görsel öykü öğretim sürecinin hem öğrenciler hem de araştırmacı öğretmen tarafından keyifli bir süreç olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Araştırmada görsel öyküleri oluşturan görsellerin öğrencilerin yaşına uygun olması, onların ilgilerini çekebilecek nitelikte olması, öğretim programlarında yer alan kazanımlarla ilintili olmasına özen gösterilmiştir. Bu durum öğrencilerin görsel öykü öğretim sürecinde derslere karşı meraklı olmalarını, ders içi etkinliklerde aktif olmalarını, eğlenerek öğrenmelerini ve ders sonunda yapılan etkinliklere katılmada istekli olmalarını sağlamıştır. Balun (2008) da aynı şekilde araştırmasında görsel okuma ve görsel sununun yöntem ve teknik olarak öğretim sürecine dâhil edildiğinde öğrencilerin derse karşı ilgili olduklarını ve motivasyonlarının yüksek olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin derse katılma isteklerinin görece yüksek oranda olması karşılıklı etkileşimi arttırdığı için araştırmacı tarafından da keyifli bir ders süreci olarak değerlendirilmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde, görsel öykü öğretim sürecinin, görsel öykü çalışma yapraklarında yer alan etkinliklerin de öğrenciler tarafından ilgi çekici ve eğlenceli bulunduğu görülmektedir. Tüm görsel öykü öğretim sürecinde öğrencilerin eğlenerek güzel vakit geçirdikleri ve benzer derslerin tekrar yapılmasını istedikleri görülmektedir. Görsel öykülerin, görsel öykü çalışma yapraklarının ilgi çekiciliği ve etkileyciliği öğrencileri öğrenme-öğretme sürecine aktif olarak dâhil ederek kendi öğrenmelerinden keyif almalarını ve hem öğretmen hem öğrenciler açısından eğlenerek öğrenmeyi sağladığı aynı zamanda keyifli bir öğrenme ortamı sunduğu görülmüştür.

Üçüncü sınıf öğrencilerinin çalışma grubunda yer aldığı bu araştırmanın bir benzeri, farklı yaş ve öğrenim düzeyindeki öğrencilerle gerçekleştirilebilir. Benzer bir çalışmada aileler de sürece dâhil edilebilir böylelikle öğrencileri her ortamda gözlemlene ve daha çok veri toplama imkânı oluşabilir. Bu çalışma bölge şartları; öğrencilerin belli bir süre okula gelmeleri ve ana dil farklılığından doğan iletişim sıkıntısından dolayı 6 kazanımla sınırlandırılarak öğretim süreci kısa tutulmuştur. Başka bir çalışmada süreç daha uzun tutularak daha çok veri elde edilebilir. Hayat Bilgisi dersinde kullanılan görsel öyküler Sosyal Bilgiler dersinde de empati becerisini geliştirici bir yöntem olarak kullanılabilir. Bu çalışmada kullanılmış olan ders planları ve etkinlikler, öğretmenler tarafından öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak yapılacak gerekli uyarlamalarla birinci ve ikinci sınıf düzeyinde de kullanılabilir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. İstanbul, Kök Yayıncılık.
- Balun, H. (2008). *İlköğretim I. kademedeki uygulanan görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanının Türkçe öğretiminde kazanımlara ulaşmadaki etkililiği (Bingöl-Elazığ-Diyarbakır örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi.
- Caselman, T. (2007). *Teaching children empathy, the social emotion: lessons, activities and reproducible worksheets (K-6) that teach how to "step into others' shoes"*.
- Coşkun Keskin, S. (2007). *Sosyal bilgiler derslerinde empati becerilerine dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Delisle, D. S. & Delisle, J.(2020).*Creating kind and compassionate kids: classroom activities to enhance self-awareness, empathy, and personal growth in grades 3-6*. Prufrock Press Inc.
- Demir, M. K. (2012). Sınıf öğretmenleri adaylarının empati becerilerinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-121.
- Demirel, Ö. (2000). *Plandan uygulamaya öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmen, Ü. (2016). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Düzgün, E. (2013). *Görsel okuma yaklaşımının üniversite öğrencilerinin fizik dersindeki akademik başarılarına etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Erken, M. (2009). *Empati becerisinin ahlaki davranışlar üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara, Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara, Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (Ed.) (2015). *Empatiyle gelişmek empatiyi geliştirmek: çocuk ve empati*. Ankara, Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y., Canpolat, Y., Yarar, N. ve Karadayı, S. (2016). Hayat bilgisi dersinde "sosyal empati" etkinliklerini uygulamak: "ötekini duyumsayarak var oluyorum". *Abant İzzet Baysal Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 1320-1338.

- Kabapınar, Y., Tabak, E. ve Yavuz, B. (2019). Öğrencilerde empati becerisini geliştirme temelli bir teknik olarak görsel öykü: örnek uygulamalar. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 58-80.
- Köksal, K., Temur, T. ve Akçam, H. K. (2006). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin görsel okuma becerileri üzerine bir araştırma. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, 14 – 16 Nisan 2006. Gazi Üniversitesi.
- Kuvvetli, E. (2008). *Görsel okumanın ortaöğretim öğrencilerinin fizik dersi başarılarına etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Liff, S. B. (2003). Social and emotional applications for developmental education. *Journal of Developmental Education*, 26(3), 28-34.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Hayat bilgisi 1-3. sınıf programı*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özer, G. (2016). *Empati eğitim programının anaokulu çocuklarının empatik ve prososyal becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Sağlamgöncü, A. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarına görsel okumayı eklemek: örnek bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Marmara Üniversitesi.
- Sanders, J. (2017). You, me and empathy. Educate2Empower.
- Shapiro, L. E. (2008). Learning to listen, learning to care: a workbook to help kids learn self-control and empathy. Raincoats Books.
- Suzanna, H. E. (2019) Teaching empathy: strategies for building emotional intelligence in today's students. Prufrock Press Inc.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A. (2003). *Empati, eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Yüksel Şahin, F. (2010). İletişim becerilerine genel bir bakış. A.Kaya (Ed.) *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim içinde* (s.32-55). Ankara, Nobel.